

Wanda A. Ciszewska
Małgorzata Kowalska
Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Seria „Kukuryku” w powojennej edycji Wydawnictwa Bajek i Baśni

STRESZCZENIE: Kiedy w roku 1947 władze komunistyczne podjęły działania zmierzające do opanowania rynku książki i podporządkowania sektora prywatnego centralnemu ośrodkowi dyspozycyjnemu, wiele oficyn wydawniczych w wyraźny sposób ograniczyło bądź zawiesiło swoją działalność. Takie losy podzieliło także Wydawnictwo Bajek i Baśni z Krakowa, publikujące serię dla dzieci „Kukuryku”, a w jej ramach książeczki dla najmłodszych. Mimo że pod względem edytorskim nie należały one do wydawnictw wzorcowych, pełniły funkcje edukacyjne i wychowawcze oraz propagowały czytelnictwo. Stały się także doskonałym materiałem dokumentującym trudy prowadzenia prywatnej działalności wydawniczej w warunkach powojennych i w dobie ograniczeń wprowadzanych przez decydentów.

SŁOWA KLUCZOWE: wydawnictwa dziecięce, książki dla dzieci, Kraków, Wydawnictwo Bajek i Baśni, „Skarb Bajek i Baśni”, „Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki”, „Senzacja”, „Biblios”

Wprowadzenie

Serie wydawnicze ułatwiają identyfikację danego typu literatury i zwykle na długo zapadają w pamięć odbiorców. Sprzyja to popularyzacji czytelnictwa, rozpowszechnianiu wydawnictw, a tym samym pośrednio wpływa na rozwój instytucji książki, takich jak oficyny wydawnicze czy księgarnie. Koncepcja publikowania tytułów w ramach określonego cyklu nie jest nowa. Za jedną z pierwszych tego typu publikacji na polskim rynku książki uznaje się pięć tomów *Zebrania rytmów, przez wierszopisów żyjących lub naszego wieku zeszytych pisanych* opublikowanych z inicjatywy Józefa Andrzeja Załuskiego w latach 1752–1756¹. Od tego momentu ukazało się wiele wydawnictw seryjnych o różnorodnej tematyce. Wyróżnikiem serii – zgodnie z definicją terminu zamieszczoną zarówno w *Encyklopedii wiedzy o książce*, jak i *Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego* – jest zbiór dzieł zwartych różnych autorów, z których każde ma własny tytuł. Poszczególne pozycje posiadają jednolitą

¹ A. Morawska, *Serie wydawnicze w Polsce Ludowej*, Warszawa 1971, s. XV.

szatę edytorską i połączone są w całość znakiem graficznym lub wspólnym tytułem serii. Dzieła ukazują się nieregularnie i często są numerowane w obrębie cyklu².

W trakcie kwerendy bibliotecznej w „Przewodniku Bibliograficznym” natrafiono na kilkadziesiąt publikacji wydanych w ramach mało znanej serii „Kukuryku” ukazującej się nakładem Wydawnictwa Bajek i Baśni z Krakowa. Działalność tej oficyny po roku 1945 nie była dotychczas przedmiotem pogłębianych badań. Cykl ten nie został zarejestrowany w wykazie *Serie wydawnicze. Informacja o publikacjach seryjnych w polskim ruchu wydawniczym*³, nie odnotowuje go także Aniela Morawska w pracy *Serie wydawnicze w Polsce Ludowej*⁴. Pozycje z serii „Kukuryku” ujęto jedynie w bibliografii literatury dla dzieci za lata 1945–1960, jednak w rozbiciu na teksty polskie oraz przekłady i adaptacje⁵. W literaturze przedmiotu można odnaleźć tylko drobne informacje dotyczące przedwojennej aktywności samej oficyny wydawniczej. O Wydawnictwie Bajek napomyka Alicja Jędrych w opracowaniu *Polskie serie wydawnicze i paraliterackie 1901–1939*⁶. Działalność tej firmy dostrzega również Michał Rogoż w artykule pt. *Kraków i Lwów jako ośrodki wydawnicze literatury dla dzieci i młodzieży w dwudziestoleciu międzywojennym*⁷. W kontekście publikacji ukazujących się w czasie II wojny światowej wzmiankuje o niej Krzysztof Woźniakowski w opracowaniu *W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego Gubernatorstwa (1939–1945)*⁸ oraz w artykule *Jawny polskojęzyczny ruch wydawniczy Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939–1945: nowa próba syntetycznego spojrzenia*⁹. Publikacje Wydawnictwa Bajek i Baśni z tego okresu uwzględniono także w ramach zestawienia przygotowanego przez Barbarę Górę i K. Woźniakowskiego pt. *Bibliografia jawnych druków polskojęzycznych Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945*¹⁰. Z uwagi na brak opracowań dotyczących działalności wydawniczej wspomnianej oficyny po roku 1945, zasadne wydaje się więc uzupełnienie tej luki.

² J. Cygańska, *seria*, w: *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. K. Głombiowski, B. Świdorski, H. Więckowska, Wrocław 1976, s. 270; *Seria*, w: *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław, Warszawa, Kraków 1971, sz. 2147.

³ *Serie wydawnicze. Informacja o publikacjach seryjnych w polskim ruchu wydawniczym*, Warszawa 1962, passim.

⁴ A. Morawska, *dz. cyt.*, passim.

⁵ *Bibliografia literatury dla dzieci 1945–1960. Literatura polska*, red. A. Łasiewicka, Warszawa 1963, s. 223 oraz A. Łasiewicka, F. Neubert, *Bibliografia literatury dla dzieci 1945–1960. Przekłady adaptacje*, Warszawa 1971, s. 16.

⁶ A. Jędrych, *Polskie serie wydawnicze i paraliterackie 1901–1939*. Cz. 1. *Wykaz serii*, Łódź 1991, s. 446–447.

⁷ M. Rogoż, *Kraków i Lwów jako ośrodki wydawnicze literatury dla dzieci i młodzieży w dwudziestoleciu międzywojennym*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. 9, cz. 1, red. H. Kosętką, B. Góra, E. Wójcik, Kraków 2009, s. 134–147.

⁸ K. Woźniakowski, *W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego Gubernatorstwa (1939–1945)*, Kraków 1997.

⁹ K. Woźniakowski, *Jawny polskojęzyczny ruch wydawniczy Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939–1945: nowa próba syntetycznego spojrzenia*, w: B. Góra, K. Woźniakowski, *Bibliografia jawnych druków polskojęzycznych Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945*, Kraków 2008, s. 5–56.

¹⁰ B. Góra, K. Woźniakowski, *Bibliografia jawnych druków polskojęzycznych Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945*, Kraków 2008.

Działalność wydawnicza Wydawnictwa Bajek do roku 1945

Krakowskie Wydawnictwo Bajek i Baśni funkcjonowało już w dwudziestoleciu międzywojennym. Na początku lat 30. opublikowało 28 niewielkiego formatu książeczek z kolorowymi ilustracjami. W większości były to teksty autorstwa Zofii Ordyńskiej i Janiny Kowalskiej przeznaczone dla najmłodszego odbiorcy, a wydane w ramach serii „Skarb Bajek i Baśni”¹¹. W 1932 r. zainicjowano nowy cykl „Teatrzyk dla Dzieci”. Złożyły się na niego tylko cztery pozycje autorstwa Marii Bilizanki. Wszystkie tytuły serii (1. *Wesele Jagusi*, 2. *Zaczarowany Janek*, 3. *Beksa*, 4. *Bajka o królewiczu złotolicym*) ukazały się w formacie 8° i miały ujednoliconą objętość 24 stron¹².

W czasie okupacji Wydawnictwo Bajek i Baśni pozostawało w ścisłej kooperacji z oficyną „Senzacja”. Ta ostatnia firma wydawnicza zlokalizowana w Krakowie, podobnie jak Wydawnictwo Bajek przy ul. Św. Sebastiana 20, specjalizowała się głównie w publikacji serii „Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki”. Składały się na nią 32 cieniutkie 16-stronicowe zeszytiki drukowane na gazetowym papierze. Publikowano je bez daty druku między rokiem 1940 a 1944. Cykl obejmował wybrane baśnie Hansa Christiana Andersena, braci Grimm oraz opowieści z 1001 nocy prezentowane w postaci skrótów, streszczeń i adaptacji dokonywanych niemal wyłącznie przez bliżej nieznaną Hankę Burską. W skład serii wchodziły także teksty jej autorstwa. Część z zeszytów, m.in. H. Burskiej *Maciuś Orzeszek* oraz *Złote serduszko* czy Andrzeja Grycza *Bajka o leniuszku*, zostało dopuszczonych przez władze niemieckie jako lektury w szkołach powszechnych Generalnego Gubernatorstwa. Informowały o tym specjalne noty Głównego Wydziału Oświaty i Nauki (Hauptabteilung Wissenschaft und Unterricht), wskazujące przy tym na współpracę wydawnictwa „Senzacja” z władzami okupacyjnym. Jednocześnie oficyna wznowiła przedwojenną serię „Skarb Bajek i Baśni”, obejmującą głównie przeróbki i streszczenia autorstwa Olgi Kmiecńskiej, Z. Ordyńskiej i J. Kowalskiej. Dodatkowo poza seriami wyszły utwory Jadwigi Hoesick-Hendrichowej, Stanisławy Nowakówny oraz wierszowane bajeczki publikowane anonimowo. Produkcja wydawnicza oficyny „Senzacja” z lat okupacji to wprawdzie 59 pozycji, jednak w większości niewielkich objętościowo¹³. W tym czasie działalność Wydawnictwa Bajek i Baśni koncentrowała się na przedrukach serii „Kukuryku” oraz cyklu „Skarb Bajek i Baśni”. Nie udało się ustalić, czy było to wznowienie całych cykli czy też wybranych zeszytów. Dotychczas zidentyfikowano 10 pozycji z tego okresu¹⁴. Podobną działalność prowadziła firma „Biblios”, z której produkcji odnaleziono 7 pozycji¹⁵.

¹¹ M. Rogoż, *dz. cyt.*, s. 145.

¹² A. Jędrzych, *dz. cyt.*, s. 446–447. Autorka odnotowuje tylko serię „Skarb Bajek i Baśni” z lat 1931–1932 wydaną przez wydawnictwo „Senzacja”, tamże, s. 421–422.

¹³ K. Woźniakowski, *W kręgu jawnego piśmiennictwa...*, s. 193–194; tenże, *Jawny polskojęzyczny ruch...*, s. 43.

¹⁴ B. Góra, K. Woźniakowski, *Bibliografia jawnych druków polskojęzycznych Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945*, Kraków 2008, poz. 169, 181, 182, 223, 225, 228, 229, 231, 403, 406.

¹⁵ K. Woźniakowski, *W kręgu jawnego piśmiennictwa...*, s. 194.

W opinii K. Woźniakowskiego nie jest wykluczone, że wspomniane oficyny: „Senzacja”, Wydawnictwo Bajek i Baśni oraz „Biblios” stanowiły w rzeczywistości jedno przedsiębiorstwo występujące, w zależności od okoliczności, pod trzema nazwami. Siedziba wszystkich firm znajdowała się w Krakowie przy ul. Św. Sebastiana 20. Wydawnictwa te nie prowadziły otwartej działalności kolaboranckiej i poza literaturą dziecięcą nic nie publikowały. W przekonaniu K. Woźniakowskiego nie cieszyły się jednak zaufaniem i dobrą opinią, na co ma wskazywać fakt, iż poza Jadwigą Hoesick-Hendrichową nie współpracował z nimi nikt z autorów dziecięcych, publikujących w krakowskich firmach „S. A. Krzyżanowskiego”, „T. Gieszczykiewicza i S-ki”, „Księgarni Stefana Kamińskiego” czy „Księgarni D. E. Friedleina”¹⁶.

Brak bliższych informacji o „Senzacji”, „Biblios” i Wydawnictwie Bajek uniemożliwia potwierdzenie, czy rzeczywiście doszło do współpracy z okupantem. Nie udało się ustalić, czy pracownicy tych firm przeszli pozytywnie weryfikację Komisji Weryfikacyjnej Związku Księgarzy Polskich i Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek działającej w latach 1945–1949 r., a powołanej dla oceny postępowania księgarzy i wydawców w trakcie II wojny światowej¹⁷. Jednocześnie w literaturze przedmiotu nie odnaleziono oficjalnych zastrzeżeń do aktywności tych firm¹⁸.

Powojenny „Przewodnik Bibliograficzny” nie notuje żadnych publikacji „Senzacji” z badanego okresu. Adam Bromberg uznał tę oficynę wręcz za nową firmę, której „nie wiadomo jakie czynniki przeszkodziły w rozpoczęciu działalności wydawniczej”¹⁹. Jednak w katalogu Biblioteki Narodowej odnaleziono 7 tytułów wydanych przez „Senzację” w latach 1945–1950²⁰. Oficyna „Biblios” oraz Wydawnictwo Bajek i Baśni swoją aktywność wydawniczą w nowych warunkach politycznych kontynuowały z większym rozmachem. W oparciu o „Przewodnik Bibliograficzny” z lat 1945–1950 ustalono 100 pozycji tego kręgu wydawniczego, w tym 56 opublikowanych nakładem samego Wydawnictwa Bajek.

Skarb Bajek i Baśni

Na powojenną produkcję omawianej oficyny w dalszym ciągu składała się wyłącznie seria „Kukuryku” oraz cykl „Skarb Bajek i Baśni”, ukazujący się już w latach 30. dwudziestego

¹⁶ Tamże, s. 194; tenże, *Jawny polskojęzyczny ruch...*, s. 44.

¹⁷ Listę zweryfikowanych osób pracujących w księgarstwie zamieścił m.in. S. Dippel w pracy *O księgarzach, którzy przeminęli*, Wrocław 1976, s. 279–291.

¹⁸ Zob. m.in. S. Pazyra, *Z dziejów książki polskiej w czasie drugiej wojny światowej*, Warszawa 1970.

¹⁹ A. Bromberg, *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce w Ludowej w latach 1944–1964*, Warszawa 1966, s. 28.

²⁰ Są to z 1945 r. 3 tytuły autorstwa braci Grimm (*Kopciuszek* – sygnatura Biblioteki Narodowej [dalej cyt. BN] BN I. 1.458.168; *O siedmiu Krukach* – BN I. 154.726; *Śnieżyczka* – BN I. 291.44441, BN I. 407.097) oraz *Młodzieniec zaklęty w psa* w opracowaniu S. Szaleckiego (BN I. 1.579.566). Odnaleziono także 3 pozycje z 1947 r. opracowane przez H. Burską (*Chińska Księżniczka* – BN I. 129.788, BN I 407.092; *Złote Serduszko* – Drukarnia Przemysłowa BN I. 269.128; *Złote Serduszko* – Druk. L. Dudek BN I. 269.301, BN I. 269.127).

wieku. Koncepcja tego ostatniego została przybliżona w tekście reklamowym zamieszczonym na dolnej okładce poszczególnych zeszytów:

„Skarbem bajek i baśni nazwaliśmy ten zbiór fantastycznych opowiadań, przeznaczonych dla Młodzieży, a zaczerpniętych z najczystszych źródeł poezji ludowej. Wprowadzą one żądnych zawsze niezwykłych wrażeń młodych Czytelników w zaczarowaną krainę nieznającą ni czasu ni przestrzeni, zaznajomią z mądrymi królami, pięknymi księżniczkami i dzielnymi bohaterami, – w krainę piękna nieziemskiego, kędy rosną drzewa o złotych liściach, a zwierzęta i ptaki mówią ludzkim głosem, gdzie zło musi być ukarane, a dobre i szlachetne uczynki zyskują wdzięczność i zasłużoną nagrodę”²¹.

Wyróżnikiem cyklu był tytuł serii „Skarb Bajek i Baśni” tłoczony kolorowym drukiem. Wraz z numerem pozycji wkomponowano go w prostokątną ramkę zamieszczoną u góry przedniej okładki. Pozostała jej część została przeznaczona na tytuł oraz ilustrację tematycznie nawiązującą do treści publikacji. Natomiast dolna okładka, poza tekstem reklamowym, zawierała pełny wykaz tytułów wchodzących w skład serii. Były to następujące pozycje:

- nr 1 *Wyprawa po słońce. Bajka fantastyczna,*
- nr 2 *Uczeń czarnoksiężnika. Baśń fantastyczna,*
- nr 3 *Sen Wojtusia lotnika. Opowieść fantastyczna,*
- nr 4 *Król gór. Zbiór legend górskich,*
- nr 5 *Powrót Jasia i Jagienki z niewoli tatarskiej. Opowieść z dawnych lat,*
- nr 6 *Dobre serce największym skarbem. Baśń fantastyczna,*
- nr 7 *O królewnie Lilianie. Czarodziejska bajka,*
- nr 8 *Czarodziej Gromiów. Baśnie górskie,*
- nr 9 *Smutny książę. Baśń fantastyczna,*
- nr 10 *O dzielnym Zbyszku,*
- nr 11 *Kubuś, który rozumiał mowę ptaków,*
- nr 12 *Śnieżyczka i Różyczka,*
- nr 13 *Pasierbica czarownicy. Baśń czarodziejska,*
- nr 14 *Wierny Janek. Baśń czarodziejska,*
- nr 15 *Trzy miecze. Bajka szwedzka,*
- nr 16 *Skarb w górach,*
- nr 17 *Pan ze śniegu. Bajka norweska,*
- nr 18 *Zaczarowane pióro,*
- nr 19 *Cudowny ptak. Bajka litewska,*
- nr 20 *O mądrym krawczyku Niteczce. Bajka szwedzka,*

²¹ M. Bilizanka, *O kotku Mruczku i kurce Śniegulce*, Kraków 1946, dolna okładka.

- nr 21 *O kotku Mruczku i kurce Śniegulce. Bajka ludowa*,
 nr 22 *Złoty most. Bajka wschodnia*,
 nr 23 *Dar króla elfów. Bajka północna*,
 nr 24 *Grajek i królowna. Irlandzka bajka ludowa*,
 nr 25 *Trzy krople*,
 nr 26 *Falszywa księżniczka. Bajka słowacka*,
 nr 27 *Nieboraczek. Bajka litewska*,
 nr 28 *Przygody Kropelki. Bajka duńska*²².

Autorkami bajek lub ich przeróbek były wyłącznie kobiety. Aż dwanaście teksów przygotowała Z. Ordyńska (nr 1–12), niewiele mniej bo dziesięć J. Kowalska (nr 17–20, nr 22–24, nr 26–28). Pozostałe pięć opracowała O. Kmiecińska (nr 13–16, nr 25), natomiast zaledwie jeden M. Biliżanka (nr 21)²³. Porównując te tytuły do przedwojennej serii „Skarb” wydanej nakładem „Senzacji” można zaryzykować stwierdzenie, iż jest to ta sama seria o tym samym porządku utworów²⁴. Bardziej wnikliwe analizy, między innymi poprzez porównanie już samych tekstów i ich opracowań graficznych, podjęte w przyszłości przez innych badaczy mogłyby tę tezę ugruntować.

Książeczkom nadano mały format, przeciętnie 15,5 x 11,5 cm. W wydawnictwach zastosowano kolorowy druk na okładkach, co zapewne miało zachęcić do ich nabycia. Objętość zeszytów ujednolicono – liczyły zawsze 24 strony. W przypadku krótszych bajek łączono kilka tekstów, np. bajka ludowa *O kotku Mruczku i kurce Śniegulce* w opracowaniu M. Biliżanki, wydana w 1946 r. jako 21 pozycja serii, obejmuje dwa teksty: *O kotku Mruczku i kurce Śniegulce* (s. 3–16) oraz *Niežnośna koza. Bajka Ludowa* (s. 17–24)²⁵. Seria stanowiła przegląd światowych bajek i baśni (m.in. bajka litewska, szwedzka, ale i irlandzka czy „wschodnia”) i była przeznaczona raczej dla dzieci²⁶, niż – jak zapowiadano w tekście reklamowym – dla młodzieży.

²² M. Biliżanka, *dz. cyt.*, dolna okładka. Tytuły uzupełniono w oparciu o wydawnictwa zarejestrowane w „Przewodniku Bibliograficznym”.

²³ Ustalenia własne na podstawie *Przewodnik Bibliograficzny. Urzędowy wykaz druków wydanych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1944–1947*, Warszawa 1955 [dalej cyt.: PB 1944–1947].

²⁴ A. Jędrych, *dz. cyt.*, s. s. 421–422. Autorka odnotowuje tylko nr 1–8 oraz nr 17–28, ale są to te same tytuły.

²⁵ M. Biliżanka, *dz. cyt.*

²⁶ W retrospektywnej bibliografii literatury dla dzieci cyklowi temu przypisano II stopień trudności, adresując go do czytelników w wieku nieprzekraczającym 10 lat. Zob.: *Bibliografia literatury dla dzieci...*, s. XII, 115 oraz A. Łasiewicka, F. Neubert, *dz. cyt.*, s. 18.

Fot. 1. Publikacja Wydawnictwa Bajek w ramach serii „Skarb Bajek i Baśni”. Fot. Autorki.

Zarówno przedwojenna, jak i powojenna seria liczyła 28 pozycji, ale w planach wydawniczych było rozszerzenie cyklu. Jak anonsowano „Dalsze tomiki w przygotowaniu”²⁷, niestety zamierzeń tych nie zrealizowano. Z powojennego „Skarbu Bajek i Baśni” publikowanego nakładem Wydawnictwa Bajek „Przewodnik Bibliograficzny” rejestruje 24 z 28 tytułów. Brakujące numery 7–8 oraz 14 i 16 ukazały się już pod szyldem oficyny „Biblios”. Były to dwie prace Z. Ordyńskiej *O królowie Lilianie. Czarodziejska bajka* (Kraków 1946) i *Czarodziej Gromiwoj. Baśnie górskie* (Kraków 1946)²⁸ oraz dwa tytuły O. Kmiecińskiej *Wierny Janek. Baśń czarodziejska* (Kraków 1946) i *Skarb w górach* (Kraków 1946)²⁹. Potwierdza to tezę o ścisłej współpracy tych firm, a w retrospektywnej bibliografii literatury dla dzieci cały cykl przypisany jest wręcz obu oficynom. Opisano go następująco: „Skarb Bajek i Baśni [seria]. Kraków [1946] „Wydawn. Bajek i Baśni („Biblios”)”³⁰.

Żadna z pozycji wydanych w ramach serii nie posiada daty wydania, ale w bibliografii narodowej zarejestrowano je jako druki z roku 1946³¹. Całą serię „Skarb Bajek” tłoczono w Drukarni Przemysłowej w Krakowie, która od 1914 r. należała do Karola Podgórczyka i S-ki³². Wcześniej była własnością Aleksandra Rippera, ten zaś w 1904 r. nabył ją od niezwykle uzdolnionego składacza i teoretyka drukarstwa – Władysława Teodorczuka i prowadził ją

²⁷ *Tamże*, dolna okładka.

²⁸ PB 1944–1947, s. 136–137.

²⁹ *Tamże*, s. 85.

³⁰ *Bibliografia literatury dla dzieci...*, s. 115 oraz A. Łasiewicka, F. Neubert, *dz. cyt.*, s. 18.

³¹ PB 1944–1947, s. 15, 85, 93, 136–137.

³² *500 lat drukarstwa w Krakowie. Katalog wystawy*, Kraków 1974, s. 110.

początkowo pod jego szyldem, a następnie od ok. 1907–1908 r. pod własnym nazwiskiem³³. W badanym okresie K. Podgórczyk swoją aktywność zawodową rozszerzył o funkcję wydawcy. W styczniu 1946 r. przystąpił do zorganizowanej przez Zygmunta Banka spółki z ograniczoną odpowiedzialnością pod nazwą Krakowskie Towarzystwo Wydawnicze Z. Banek i S-ka. Należał do niej także Tadeusz Zakulski, kierownik drukarni Podgórczyka. Spółka w 1947 r. zmieniła nazwę na Krakowskie Towarzystwo Wydawnicze. Wydała 59 książek i broszur – głównie pozycje dla młodzieży i poradniki praktyczne, poza tym 34 tomy serii „Biblioteka Krytyczna Arcydział Literatury Polskiej i Obcej”. Towarzystwo funkcjonowało do 1951 r., a ostateczna jego likwidacja nastąpiła 12 stycznia 1953 r.³⁴.

Seria „Kukuryku”

Krakowskie Wydawnictwa Bajek i Baśni, poza „Skarbem Bajek”, koncentrowało swoją aktywność na wznowieniu serii „Kukuryku”. Ta inicjatywa wydawnicza została szczegółowo omówiona w tekście reklamowym, w którym wydawca występując z pozycji „kogutka Kukuryku” zwrócił się bezpośrednio do dzieci przybliżając im cykl i zachęcając do jego nabycia:

„Kochane dzieci!

Ja kogutek Kukuryku, którego widzicie na okładce, przynoszę Wam zbiorek cudnych bajek i wesołych powiastek pod zbiorową nazwą

„KUKURYKU”

Wesołe bajki i powiastki.

Treść ich zaczerpnięta jest z najpiękniejszych bajek ludowych Andersena, Grimma itp. Kto z was przeczyta jedną z moich bajeczek będzie chciał na pewno poznać wszystkie. Mam nadzieję, że każda moja książeczka ubawi Was doskonale i będzie stanowić dla Was najmielszą i najweselszą rozrywkę.

Wasz przyjaciel
„KUKURYKU”³⁵.

Seria, jak już wspomniano, obejmowała 32 zeszyty, na które składały się następujące tytuły:

nr 1 *Królowna Kwaczusia. Bajka fantastyczna,*

nr 2 *Mały włóczęga. Zdarzenie prawdziwe,*

nr 3 *Robinson Kruzo,*

nr 4 *Paluszek. Bajka,*

nr 5 *Latający kufer. Bajka arabska,*

nr 6 *Żołnierz cynowy. Bajka,*

³³ G. Schmager, *Teodorczuk Władysław*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa – Łódź 1972, s. 901; J. Sowiński, *Polskie drukarstwo. Historia drukowania typograficznego i sztuki typograficznej w Polsce w latach 1473–1939*, Wrocław 1996, s. 129. Zarówno Schmager, jak i Sowiński wspominają o sprzedaży drukarni Teodorczuka Ripperowi, ale już nie odnotowują jej dalszych losów.

³⁴ F. Pieczętkowski, *Banek Zygmunt*, w: *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement*, red. I. Treichel, Warszawa – Łódź 1986, s. 16.

³⁵ H. Burska, *Biedulka. Bajka ludowa*, Kraków 1947, dolna okładka.

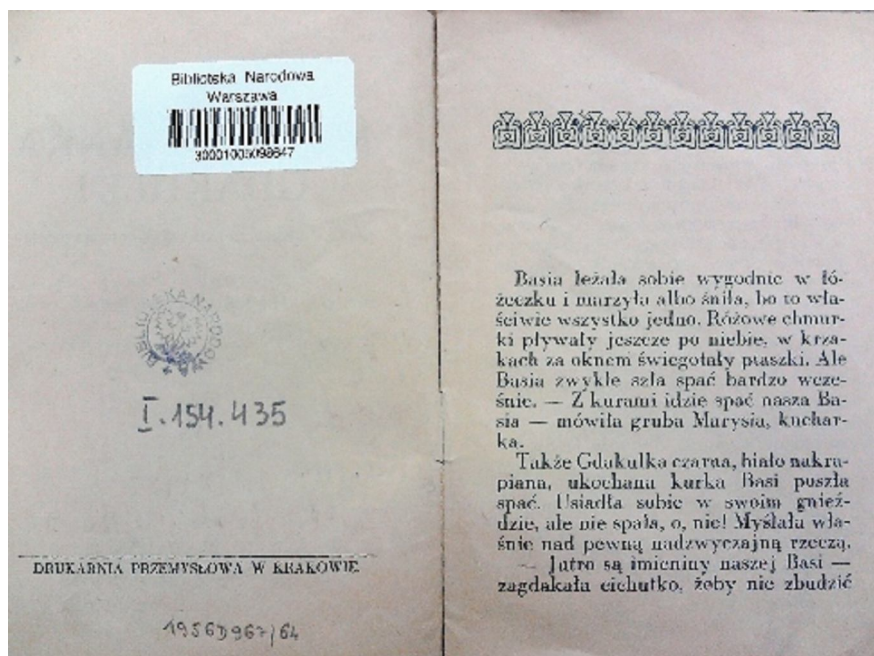
- nr 7 *Śpiąca królewna. Bajka ludowa,*
- nr 8 *Kot w butach. Bajka ludowa,*
- nr 9 *Czerwony Kapturek. Bajka,*
- nr 10 *O siedmiu krukach. Bajka ludowa,*
- nr 11 *Szklane trzewiczki. Bajka ludowa,*
- nr 12 *Maciuś Orzeszek. Bajka ludowa,*
- nr 13 *Niespodzianka Gdakulki. Bajka o kurce, kotku, piesku i dziewczynce,*
- nr 14 *Mis i Perelka. Bajka ludowa,*
- nr 15 *Jaś i Małgosia. Bajka ludowa,*
- nr 16 *Laseczka Moruska. Bajka ludowa,*
- nr 17 *Fotel dziadunia. Historia prawdziwa,*
- nr 18 *Bajka o leniuszku. Przygoda pewnej dziewczynki,*
- nr 19 *Śnieżyczka. Bajka ludowa,*
- nr 20 *Jak Jacek znalazł szczęście. Bajka ludowa,*
- nr 21 *Ali Baba i czterdziestu rozbójników. Bajka z tysiąca i jednej nocy,*
- nr 22 *Młodzieniec zaklęty w psa. Bajka z tysiąca i jednej nocy,*
- nr 23 *O Maćku co dostał trzy dary. Gadka ludowa,*
- nr 24 *Bajka o mądrym Krzywonóżku. Bajka ludowa,*
- nr 25 *Księżę Achmed i wróżka Pari-Banu. Bajka z tysiąca i jednej nocy,*
- nr 26 *Cudowna Lama Aladyna. Bajka z tysiąca i jednej nocy,*
- nr 27 *Kopciuszek. Bajka ludowa,*
- nr 28 *Chińska Księżniczka. Wesola bajka,*
- nr 29 *Złote Serduszko. Baśń ludowa,*
- nr 30 *Biedulka. Bajka ludowa,*
- nr 31 *Mała czarodziejka. Bajka ludowa,*
- nr 32 *Bajka o siedmiu łabędziach. Baśń³⁶.*

Na cykl złożyły się bajki i baśnie przeznaczone dla dzieci³⁷. Były to przede wszystkim adaptacje utworów braci Grimm (10 pozycji), przeróbki bajek Andersena (2 pozycje) oraz streszczenie powieści Daniela Defoe (1 pozycja). W większości przypadków autorką opracowań była H. Burska (12 pozycji), a tylko jednorazowo przeróbki tekstu braci Grimm dokonał A. Grycz. Seria obejmowała także teksty własne H. Burskiej – 12 pozycji, trzy bajki z tysiąca i jednej nocy autorstwa St.[anisława?] Szaleckiego oraz dwa utwory A. Grycza. Wśród opublikowanych tekstów znalazła się także bajka – znanej już z serii „Skarb” – M. Biliżanki. Jedna praca, bajka arabska, została wydana anonimowo. Porównując powyższe

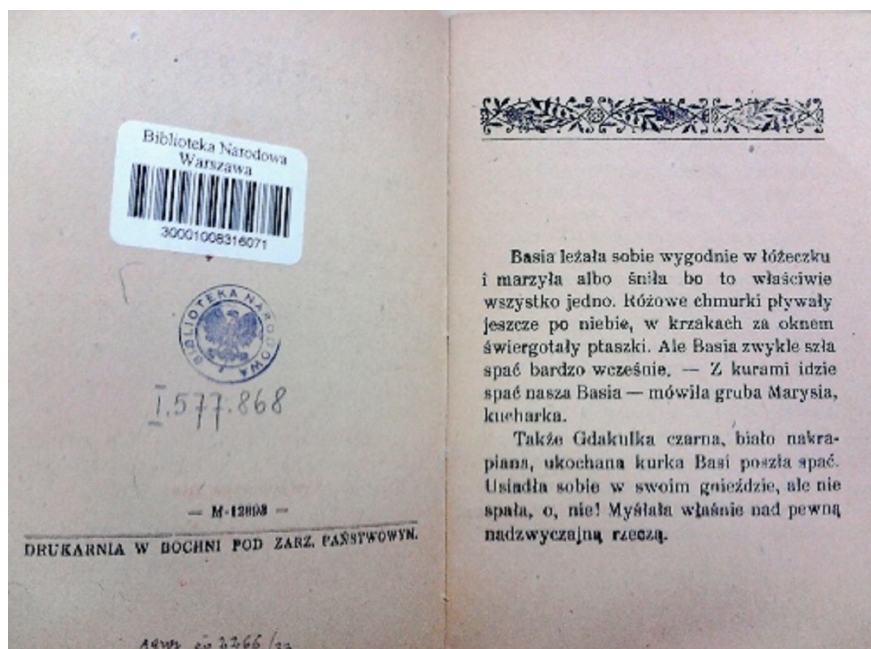
³⁶ Tamże, *Laseczka Moruska. Bajka ludowa*, Kraków 1947, dolna okładka. Tytuły uzupełniono w oparciu o wydawnictwa zarejestrowane w PB 1944–1947.

³⁷ Podobnie, jak „Skarbowi Bajek” serii tej przypisano II stopień trudności. Zob. *Bibliografia literatury dla dzieci...*, s. 223 oraz A. Łasiewicka, F. Neubert, dz. cyt., s. 16.

tytuły do zawartości serii „Kukuryku” wydanej w okresie okupacji można stwierdzić, iż jest to ta sama seria o tym samym porządku utworów³⁸. Tezę tę potwierdza dodatkowo zestawienie tekstów poszczególnych pozycji z lat 1940 i 1947. Wyraźnie widać to na przykładzie opowiadania H. Burskiej *Niespodzianka Gdakulki*, gdzie na trzeciej stronie obu wydań zamieszczono ten sam tekst, z tym że opracowanie redakcyjne z 1947 r. nie zawiera błędów składu (por. fot. 2 i 3).

Fot. 2. *Niespodzianka Gdakulki* H. Burskiej z 1940 r. Fot. Autorki.

Fot. 3. *Niespodzianka Gdakulki* H. Burskiej w opracowaniu z 1947 r. Fot. Autorki.

Dzięki poszukiwaniom w katalogu Biblioteki Narodowej dokonania Wydawnictwa Bajek w zakresie serii „Kukuryku” poszerzono o dalsze 9 pozycji. Są to różne warianty, ale i

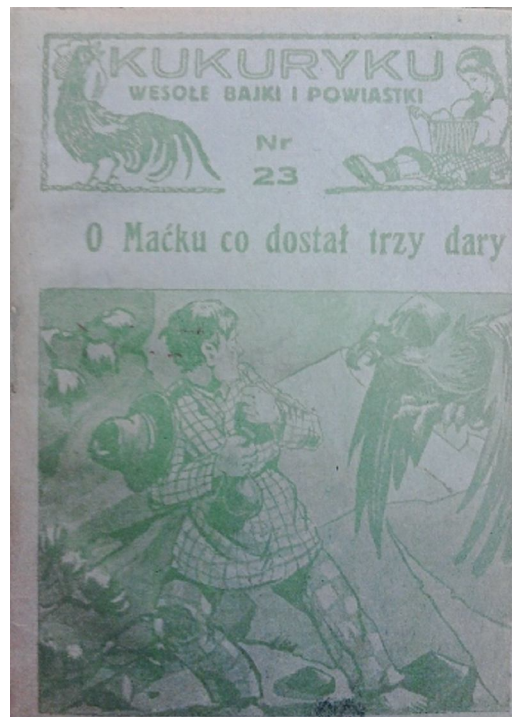
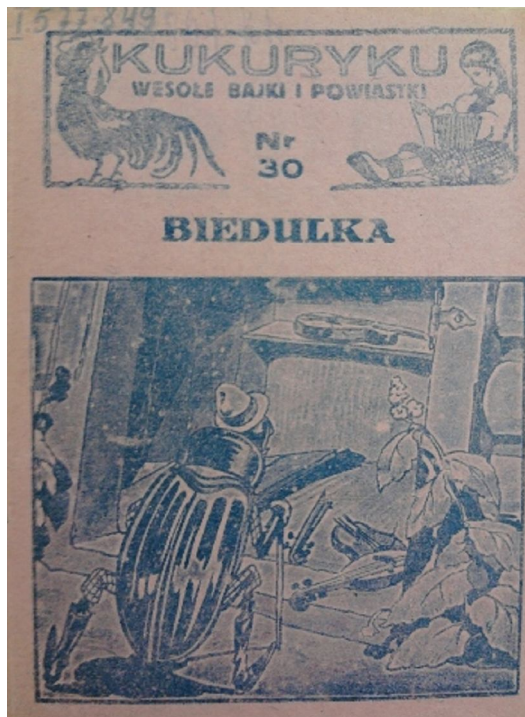
³⁸ H. Burska, *Niespodzianka Gdakulki*, Kraków 1940, dolna okładka.

kolejne wydania czy wznowienia poszczególnych tytułów tego cyklu. W rezultacie ustalono 41 publikacji wydanych w okresie powojennym, a łączonych z serią „Kukuryku”.

Cykl jest łatwo rozpoznawalny dzięki jednolitemu opracowaniu graficznemu. Poszczególne zeszyty mają wymiary od 13,7 x 10 cm (nr 11) do 15,1 x 10,7 cm (nr 32). Drobne różnice w formacie są zapewne wynikiem niejednolitego obcięcia brzegów kart. Objętość zeszytów jest ujednolicona – 16 paginowanych stron papieru, o niebyt wysokiej gramaturze, przypominającego papier gazetowy. Podobnie jak w przypadku serii „Skarb Bajek”, przy krótszych utworach łączono kilka tekstów, np. gadka ludowa *O Maćku co dostał trzy dary* w opracowaniu H. Burskiej, wydana w 1947 r. jako 23 pozycja serii, obejmuje dwa teksty: *Jak to Maciek zmarnił bogaty dar* (s. 3–10) oraz *Zaczarowany kapelusik* (s. 11–16). Zeszyty zaopatrzone są najczęściej w papierową zieloną okładkę (13 poz.), chociaż równie często zdarza się także kolor biały (13 poz.), poza tym różowy (4 poz.) oraz w jednym wypadku niebieski. 5 pozycji pozbawionych jest oryginalnej oprawy, a w przypadku 5 innych brak informacji o zachowanych egzemplarzach³⁹.

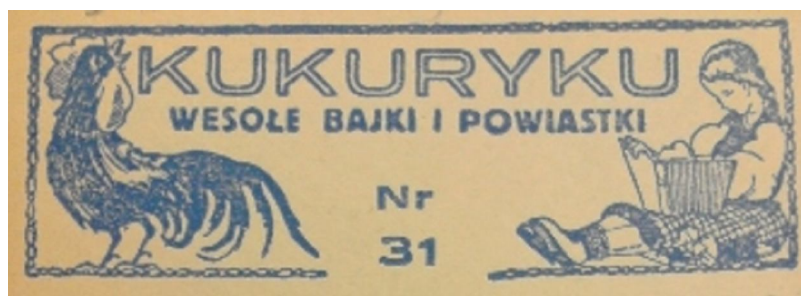
Druk na okładce jest barwny. Najczęściej wykorzystywano kolor zielony – w 8 przypadkach, następnie fioletowy lub brązowy (po 6 okładek), kolejno czerwony lub granatowy (po 4 okładki) oraz trzykrotnie niebieski. Kolor druku jest przeciwny w stosunku do koloru papieru, chociaż nie jest to stała zasada np. w nr 30 *Biedulka* przy różowym papierze zastosowano niebieski druk, nr 16 *Laseczka Moruska* okładka zielona – druk fioletowy, ale już nr 23 *O Maćku co dostał trzy dary* okładka zielona i zielony druk, podobnie nr 25 *Księżę Achmed i wróżka Pari-Banu* okładka niebieska i granatowy druk.

³⁹ W katalogu Biblioteki Narodowej, jak i w katalogu Biblioteki Jagiellońskiej nie odnaleziono 5 publikacji, autorstwa H. Burskiej, opublikowanych w serii „Kukuryku”. Są to poz. 7, 10, 12, 15, 18 Wykazu powielane w Drukarni w Bochni w 1947 r.

Fot. 4 i 5. Pozycje z serii „Kukuryku” wydane nakładem Wydawnictwa Bajek. Fot. Autorki

Okładki serii mają stałą kompozycję. Na górze umieszczono znak graficzny serii czyli napis „KUKURYKU. Wesołe Bajki i Powiastki” wkomponowany – wraz z numerem danego zeszytu – w prostokątną ramkę o wym. przeciętnie 3 x 10 cm. Poniżej znajduje się tytuł, następnie ilustracja nawiązująca tematycznie do treści danego numeru.

Fot. 6. Znak serii zamieszczany na górnej okładce każdego zeszytu. Fot. Autorki

Karta tytułowa zawiera tradycyjne informacje: wyróżniony większym stopniem pisma i często wersalikami tytuł, następnie nieco mniejszą czcionką podtytuł. Jest to określenie typu „baśń ludowa”, „bajka ludowa”, „gadka ludowa”, znacznie rzadziej (2 tytuły) „historia prawdziwa” czy „zdarzenie prawdziwe”. Poniżej umieszczono nazwisko autora z reguły poprzedzone zwrotem „opracował(a)” lub „opowiedział(a)”. Na adres wydawniczy składa się tekst: „WYDAWNICTWO BAJEK I BAŚNI Kraków, ul. Św. Sebastiana L. 20”. Informacje o drukarni ulokowano na dole strony redakcyjnej. W siedmiu przypadkach jest to Drukarnia Przemysłowa w Krakowie, z którą oficyna współpracowała już wcześniej. Druk większość tytułów serii (34 pozycje) powierzono Drukarni w Bochni pod zarządem państwowym.

Początki drukarstwa w Bochni sięgają lat 20. dziewiętnastego wieku. Wówczas w tym mieście zakład poligraficzny uruchomił Antoni Sonek (Sonnek). Jego drukarnia funkcjonowała do 1832 r., po czym ok. 1835 r. maszyny nabył Wawrzyniec Pisz (Pisch) i uruchomił produkcję pod własnym nazwiskiem. Stosunkowo szybko firma rozrosła się, przekształcając w przedsiębiorstwo łączące działalność poligraficzną z intrologatorstwem oraz księgarnią sortymentowo-nakładową. Rocznie powielano ponad 30 tytułów, co w warunkach galicyjskich należało do rzadkości. Drukarnia Pisha była znana i doceniana w Krakowie. W 1848 r. powierzono jej druk pism urzędowych dla władz miasta Krakowa, a na rozwój drukarni wpływał zapewne fakt łagodnej cenzury w Bochni. Działalność Wawrzynica Pisha kontynuował jego syn i następca, Władysław Pisz⁴⁰. Drukarnia w Bochni, w której tłoczono publikacje Wydawnictwa Bajek i Baśni to przypuszczalnie właśnie dawna drukarnia Pisha przejęta pod zarząd państwowy⁴¹.

W żadnej publikacji Wydawnictwa Bajek **nie umieszczono roku wydania czy druku**, co bardzo utrudnia identyfikację poszczególnych pozycji i ich datowanie. W oparciu o bibliografię narodową oraz katalog Biblioteki Narodowej ustalono, że większość (39 pozycji) tytułów serii „Kukuryku” została wydana w 1947 r., jedna w 1945 oraz jedna w 1946 r.⁴² Pamiętać jednak należy, iż są to tylko daty orientacyjne i bardziej prawdopodobne wydaje się opublikowanie całej serii „Kukuryku” Wydawnictwa Bajek w 1947 r.⁴³ Retrospektywna bibliografia literatury dla dzieci rejestruje ten cykl w latach 1945–1947, przypisując go oficynie „Biblios”, a „w niektórych pozycjach” Wydawnictwu Bajek⁴⁴. Wzorując się na „Przewodniku Bibliograficznym” i odnotowanych w nim pracach można jednak mówić o odrębnych edycjach serii „Kukuryku”: oficyny „Biblios” w 1945 r. oraz Wydawnictwa Bajek

⁴⁰ A. Aleksiewicz, *Drukarnia w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji Zachodniej w latach 1815–1860*, Warszawa – Wrocław 1976, s. 72–73.

⁴¹ W latach 1944–1945 wraz z przejęciem kontroli na terytorium Polski przez Armię Czerwoną rozpoczęło się tworzenie nowego systemu gospodarczego, związanego z przekształceniami w strukturze własnościowej i społecznej. W wyniku tych rozstrzygnięć dążono do całkowitego opanowania środków komunikacji społecznej. Jednym z elementów kontroli było przejęcie nadzoru nad przemysłem poligraficznym. Na przełomie 1944/1945 r., bez aktów prawnych o nacjonalizacji przemysłu, faktycznie dokonało się przejęcie przez państwo wszelkiego typu zakładów typograficznych. *Ustawa z dn. 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej* (Dziennik Ustaw RP 1946 nr 3, poz. 17), do których zaliczono również przemysł poligraficzny, tylko ten stan rzeczy zinstytucjonalizowała. Jednocześnie w 1945 r. w imieniu nowego państwa, w oparciu o *Dekret z dn. 2 marca 1945 o majątkach opuszczonych i porzuconych* (Dziennik Ustaw RP 1945 nr 9, poz. 45). Postanowienia z *Dekretu* powtórzono bez większych zmian w *Ustawie o majątkach opuszczonych i porzuconych z dn. 6 maja 1945 r.* – Dziennik Ustaw RP 1946 nr 17, poz. 97), drukarnie będące własnością przedwojennego państwa polskiego, spółek, które nie wznowiły działalności, obiekty bez właścicieli itp., przejmowały różnego typu instytucje: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, komitety PPR, ministerstwa, samorządy oraz drukarze zrzeszający się w spółdzielniach pracy. Rekwirowano i przejmowano pod zarząd państwowy lub partyjny również takie zakłady poligraficzne – bez względu na ich wielkość, które nie mogły być przejęte legalnie. W efekcie tych działań władze państwowe skutecznie kontrolowały przemysł poligraficzny. Zob. S. A. Kondek, *Władza i wydawcy. Polityczne uwarunkowania produkcji książek w Polsce w latach 1944–1949*, Warszawa 1993, s. 15, 17, 47–48; K. Bolesta-Kukułka, *Gra o władzę a gospodarka. Polska 1944–1991*, Warszawa 1992, s. 71.

⁴² Jest to poz. 35 oraz poz. 11 Wykazu zamieszczonego na końcu niniejszego artykułu.

⁴³ Tezę tę potwierdza fakt, iż pozycje datowane przez Bibliotekę Narodową na lata 1945 i 1946 mają układ karty tytułowej wskazujący na wydanie z 1940 r., o czym szczegółowo w dalszej części artykułu.

⁴⁴ Zob. *Bibliografia literatury dla dzieci...*, s. 223 oraz A. Łasiewicka, F. Neubert, *dz. cyt.*, s. 16.

w 1947 r. Zidentyfikowane tytuły cyklu wydane przez „Biblios” to m.in. H. Burskiej *Laseczka Moruska* (Kraków 1945)⁴⁵, A. Grycza *Królewna Kwaczusia* (Kraków 1945)⁴⁶, *O siedmiu krukach. Bajka ludowa* braci Grimm w opracowaniu H. Burskiej (Kraków ok. 1945)⁴⁷ oraz *Latający kufer. Bajka arabska* (Kraków 1945)⁴⁸. Rozstrzygnięcie kwestii odrębnych edycji „Kukuryku” ułatwiłaby szczegółowa analiza dorobku wydawniczego firmy „Biblios” podjęta w przyszłości przez innych badaczy. Po wstępnych tylko badaniach oszacowano go na ok. 46 pozycji⁴⁹. Poza „Kukuryku” i „Skarb Bajek” (po 4 ustalone tytuły), są to serie „Naokoło Świata. Najciekawsze Książeczki”⁵⁰ oraz „Nasze Ulubione Książeczki”⁵¹. Dodatkowo „Biblios” wydawał utwory m.in. Stanisława Raczyńskiego z jego ilustracjami⁵², Jerzego Sikory⁵³ czy Witolda Zechentera⁵⁴.

Poza trudnościami z identyfikacją różnych edycji serii „Kukuryku”, pozostaje jednocześnie kwestia kolejnych wariantów już w obrębie samego cyklu sygnowanego przez Wydawnictwo Bajek i Baśni w roku 1947. Ze względu na brak daty wydania elementem różnicującym staje się kolor okładki (por. fot. 7 i 8), drukarnia oraz element graficzny, otwierający tekst główny, a zamieszczany u góry strony trzeciej (zob. fot. 9 i 10). W oparciu o te niuanse odszukano dziewięć pozycji z serii „Kukuryku” nie notowanych w bibliografii narodowej, a rejestrowanych w Bibliotece Narodowej jako wydane w okresie powojennym. Jest to *Bajka o siedmiu łabędziach* Andersena różniąca się elementem graficznym na trzeciej stronie (poz. 1 i 2 Wykazu) oraz tegoż autora *Żołnierzyk cynowy* o innym kolorze druku na okładce (poz. 3 i 4 Wykazu).

⁴⁵ PB 1944–1947, s. 22

⁴⁶ *Tamże*, s. 56

⁴⁷ BN I. 1.464.954.

⁴⁸ BN I. 577.346.

⁴⁹ Są to 44 tytuły ustalone w oparciu o „Przewodnik Bibliograficzny” oraz 2 prace odnalezione w katalogu Biblioteki Narodowej.

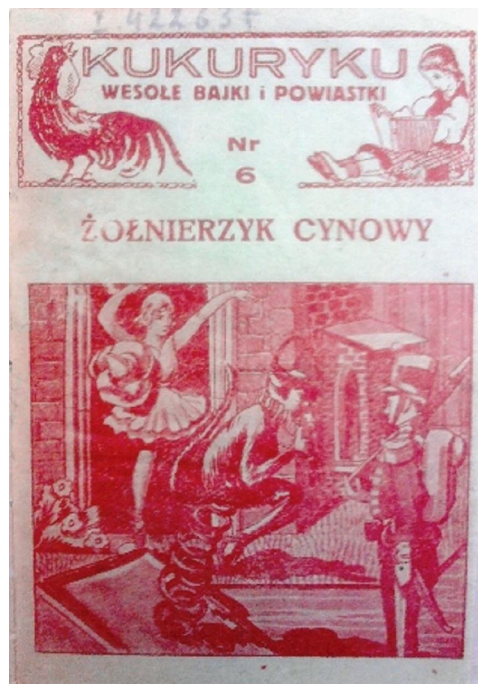
⁵⁰ Por. PB 1948 – 4424–4428.

⁵¹ Por. PB 1947 – 2106, 2110, 2112.

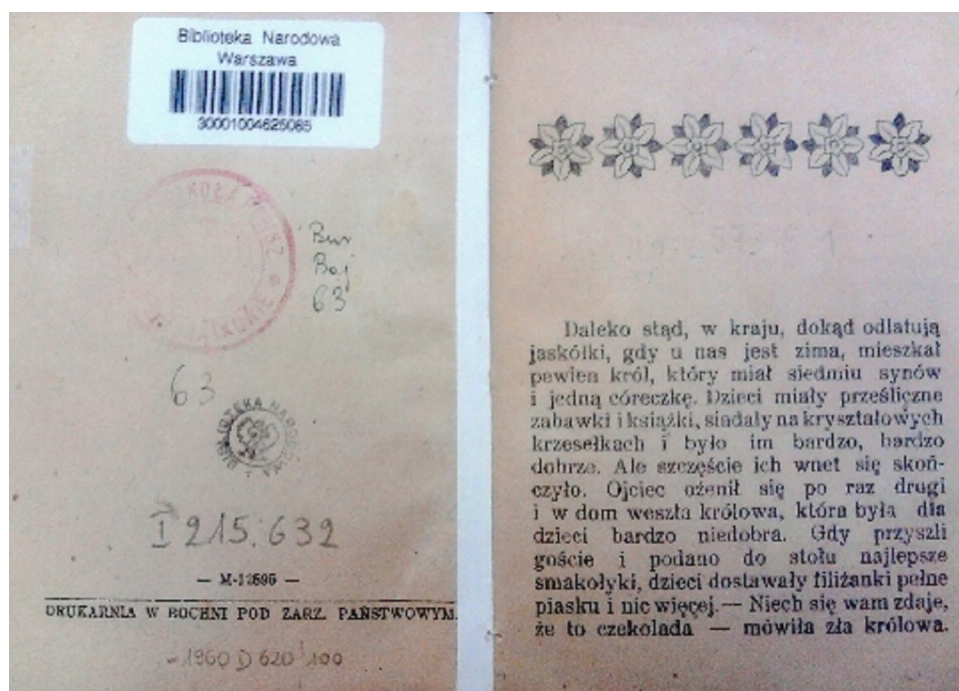
⁵² Spośród utworów S. Raczyńskiego są to m.in.: *Hipopotam i inne wierszyki*, Kraków 1946 (PB 1946 – 697); *Łamek-psujek*, Kraków 1945 (PB 1944–1947, s. 161) oraz Kraków 1948 (PB 1948 – 629); *O krasnoludku Mądralku i niedobrym olbrzymie*, Kraków 1946 (PB 1946 – 3406).

⁵³ Teksty J. Sikory to *O bohaterskim koniu*, Kraków 1946 (PB 1944–1947, s. 177) oraz *O krasnoludkach czyli skrzatach*, Kraków 1946 (PB 1946 – 3415).

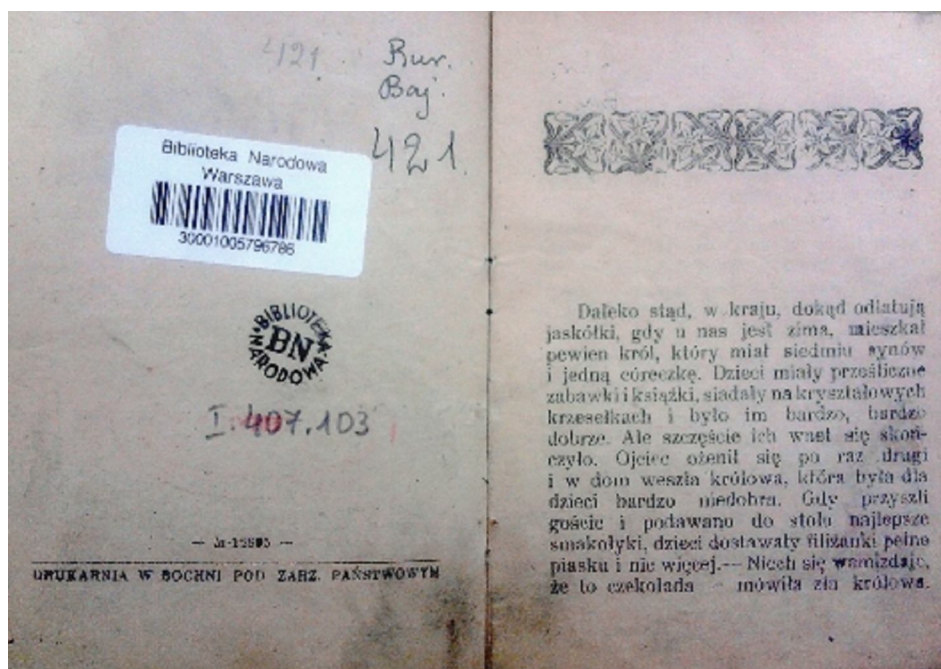
⁵⁴ Pozycje W. Zechentera opublikowane przez „Biblios” to *Mruczek*, Kraków 1947 (PB 1947 – 3556), *Opowieści ptaszące*, Kraków 1947 (PB 1947 – 3557), *Toto. Bajeczka o słoniu-leniuszku*, Kraków 1948 (PB 1948 – 632).

Fot. 7 i 8. H. Ch. Andersen *Żołnierz cynowy* wariant A oraz wariant B (poz. 3 i 4 Wykazu). Fot. Autorki

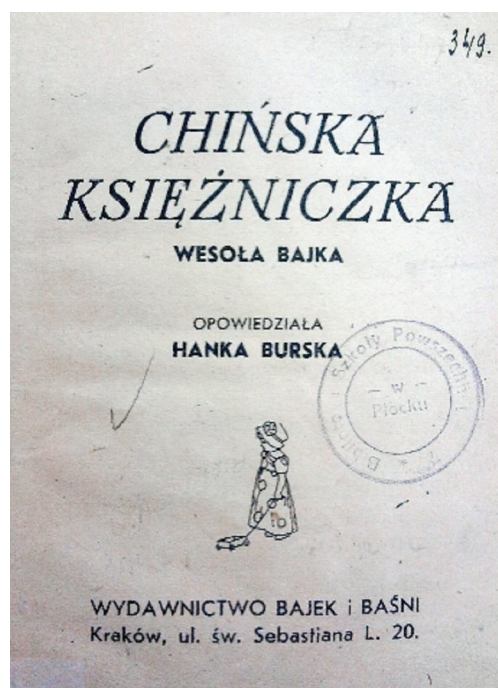
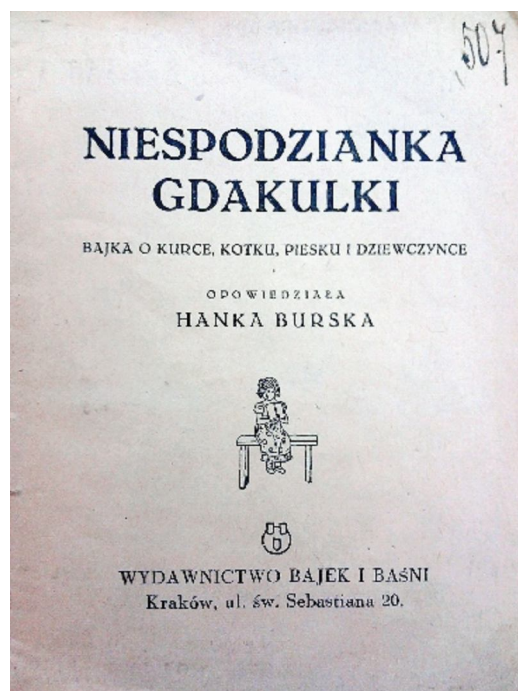
Fot. 9. H. Ch. Andersen *Bajka o siedmiu łabędziach* wariant A (poz. 1 Wykazu). Fot. Autorki

Fot. 10. H. Ch. Andersen *Bajka o siedmiu łabędziach* wariant B (poz. 2 Wykazu). Fot. Autorki

Pozostałe siedem przypadków to publikacje wytłoczone w Drukarni Przemysłowej w Krakowie, a nie w Bochni – jak rejestruje „Przewodnik Bibliograficzny”. Są to *Jak Jacek znalazł szczęście* (poz. 26 Wykazu) i *Śpiąca królowna* (poz. 35) autorstwa braci Grimm w opracowaniu H. Burskiej oraz następujące teksty jej autorstwa: *Ali Baba i 40 złodziei* (poz. 6), *Chińska księżniczka* (poz. 9), *Fotel dziadunia* (poz. 11), *Maciuś Orzeszek* (poz. 14), *Mały włóczęga* (poz. 17 Wykazu). Wydawnictwa te mają także odmienny układ karty tytułowej. Pomiedzy autorem a adresem wydawniczym zamieszczono ilustrację przedstawiającą w różnych wariantach małą dziewczynkę oraz – po jednym – rysunek domku (*Maciuś Orzeszek*) i stylizowany element graficzny (*Śpiąca królowna*)⁵⁵. Odmienny układ karty tytułowej oraz oficyna drukarska oznaczona jako Drukarnia Przemysłowa bez dopowiedzenia pod „zarządem państwowym” wskazuje, iż w rzeczywistości pozycje te należy zaliczyć raczej do wcześniejszych edycji serii z okresu okupacji. Tym bardziej, że porównując opracowanie graficzne serii z 1940 r. nie zauważa się żadnych różnic, a wręcz analogiczność układu karty tytułowej (por. fot. 11 i 12).

⁵⁵ *Ali Baba i 40 złodziei* (poz. 6 Wykazu) ma defekt – uszkodzoną kartę tytułową, wskazującą wręcz na wyrwanie ilustracji.

Fot. 11 i 12. Publikacje H. Burskiej wydane w ramach serii „Kukuryku” w 1940 r. i 1947 r. Fot. Autorki.

Z pewnością motywy Wydawnictwa Bajek i Baśni były wyraźnie merkantylne. Książeczki w zamierzeniu miały kosztować niewiele i być rozprowadzane w wielotysięcznym nakładzie. Jednocześnie dostarczały przede wszystkim przyjemności lektury, wprowadzając – jak pisano w tekście reklamowym „Skarbu Bajek i Baśni” – „żądnych zawsze niezwykłych wrażeń młodych Czytelników w zaczarowaną krainę”. Podobnie książeczki cyklu „Kukuryku” miały za zadanie „ubawić [...] doskonale i [...] stanowić [...] najmiłą i najweselszą rozrywkę”. Jaka była recepcja serii i czy wydawnictwa te wypełniły swoją rolę trudno ocenić. Egzemplarze z tego cyklu przechowywane w Bibliotece Narodowej pochodzą z bibliotek szkół powszechnych, o czym informują pieczęcie biblioteczne, z Nasielska (m.in. sygnatura Biblioteki Narodowej [dalej cyt.: BN] BN I. 407.103; I. 406.759; I. 928.126; I. 406.758; I. 422.664), Płocka (BN I.153.893; I. 153.894; I. 153.358), Siemiatkowa (BN I. 215.632), Uniszek Zawadzkich (BN I. 422.637), Raciąża (BN I.422.635) i Wołomina (BN I. 153.898) czyli z terenów obecnego województwa mazowieckiego. Świadczy to o dystrybucji serii poza Krakowem i Małopolską, ale także o skromnej ofercie rynku wydawniczego z zakresu literatury dziecięcej, skoro do bibliotek szkolnych kupowano tanie wydawnictwa zeszytowe.

K. Woźniakowski określa krąg wydawniczy „Senzacji”, a więc i Wydawnictwo Bajek oraz „Biblios” „grupą dostarczycieli literackiej tandety i chałtury liczącą, że wygłodzony rynek czytelniczy wchłonie wszystko, co przeznaczone dla dzieci”⁵⁶. A. Bromberg także zwrócił uwagę na kwestie finansowe zaliczając Wydawnictwo Bajek do oficyn produkujących najbardziej dochodowe – bo przeznaczone dla dzieci – publikacje⁵⁷. Pomimo tych niezbyt przychylnych opinii, Wydawnictwo Bajek z produkcją liczącą w sumie, z uwzględnieniem tytułów odnotowanych w katalogu Biblioteki Narodowej, 65 pozycji należy zaliczyć do jednej z bardziej aktywnych oficyn dziecięcych w pierwszych latach powojennych. O niewielkiej produkcji tego typu wydawnictw w Polsce, świadczy przede wszystkim liczba tytułów, jakie wyszły w badanym czasie. Łączenie w latach 1944–1947 ukazało się zaledwie 758 pozycji (9,9%) przeznaczonych dla dzieci i młodzieży w stosunku do 7627 ogółem wydanych publikacji. Jednak w roku 1948 były to już 363 pozycje. Przeważającą część literatury dziecięcej wydawały firmy prywatne. Wraz z ograniczeniem ich produkcji w 1949 r. ogólna liczba publikacji dla dzieci spadła do 232 tytułów. Dopiero na skutek zdominowania rynku książki dziecięcej przez wydawnictwa spółdzielcze i państwowe

⁵⁶ K. Woźniakowski, *W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego ...*, s. 203.

⁵⁷ A. Bromberg, *dz. cyt.*, s. 28.

(np. „Nasza Księgarnia”) liczba tytułów książek dziecięcych ustabilizowała się na poziomie 350–360 rocznie⁵⁸.

Podsumowanie

Seria „KUKURYKU. Wesołe Bajki i Powiastki” była, jak informowano na dolnej okładce każdego tytułu, do „nabycia w księgarniach i składach papieru”. Brak informacji o cenie, jednak biorąc pod uwagę niskiej jakości papier, jak i mały format nie mogła być wygórowana. Publikacjom Wydawnictwa Bajek daleko do kanonu wypracowanego od końca XIX w., zgodnie z którym pozycje dziecięce, bogato ilustrowane, otrzymywały sztywne, barwne okładki w co najmniej dwóch kontrastowych kolorach (czerwony i zielony lub czerwony i niebieski)⁵⁹. Nie były to piękne książeczki obrazkowe, jak te publikowane w okresie międzywojennym, które ukazywały się przede wszystkim w sezonie gwiazdkowym i były dla najmłodszych czytelników przedmiotem dostępnym odświeżeniu. Seria „Kukuryku” o skromnym opracowaniu graficznym i bez ilustracji wpisywała się raczej w tradycję tanich serii zeszytowych wydawanych na papierze gazetowym z okładką z kolorowego papieru, zapoczątkowanych – jak podaje Janusz Dunin – przez „Księgarnię F. Korna” w Warszawie w latach 1920–1924. Te pierwsze serie małych zeszycików zawierały adaptacje znanych baśni i bajeczek, a przede wszystkim utwory m.in. Grimmów, Andersena, opowieści z 1001 nocy i liczyły zaledwie 16 stron łącznie z kartą tytułową. Jak podaje J. Dunin, w okresie międzywojennym w formie zeszycików dla najmłodszych odbiorców ukazało się ponad 500 tytułów w nakładzie od 4 do 7 tysięcy każdy⁶⁰. Właśnie taką formę wydawniczą reprezentowała seria „Kukuryku” publikowana w latach 40. dwudziestego wieku, a potem wznawiana po wyzwoleniu – już w nowych warunkach politycznych.

Powojenna działalność Wydawnictwa Bajek i Baśni przypadła na okres przejściowy, kiedy władze komunistyczne pozwalały jeszcze na funkcjonowanie przedwojennej struktury układu wydawniczego, obejmującej zarówno oficyny prywatne, instytucje i organizacje religijne, jak i coraz liczniejszych przedsiębiorców uspołecznionych. W produkcji wydawniczej w skali całego kraju istotną rolę odgrywały wówczas właśnie firmy prywatne, które w roku 1945 były odpowiedzialne za 55% książek. Tak wysoki udział tej grupy wynikał ze wznowienia działalności oficyn przedwojennych, ale także z podejmowania inicjatywy wydawniczej przez osoby przygodne. Liczbę firm prywatnych w latach 1945–1947 szacowano w całym kraju na 264 podmioty obejmujące „zawodowych” wydawców lub księgarzy nakładowych. Dodatkowo do grupy doliczano także ponad 300 osób finansujących

⁵⁸ *Tamże*, s. 19, 179–180; L. Biliński, *Zarys rozwoju ruchu wydawniczego w Polsce Ludowej*, Warszawa 1977, s. 107; J. Zaremba, *Było i tak. Wspomnienia*, Wrocław 1976, s. 466.

⁵⁹ J. Dunin, *Książeczki dla grzecznych i niegrzecznych dzieci. Z dziejów polskich publikacji dla najmłodszych*, Wrocław, Warszawa, Kraków 1991, s. 154, 156, 158, 160.

⁶⁰ *Tamże*, s. 149–150.

druk swoich utworów własnym sumptem. W następnych latach udział sektora prywatnego w produkcji wydawniczej był równie ważki (1946 – 52%, 1947 – 48% produkcji), by w wyniku różnego rodzaju obostrzeń (cenzura, reglamentacja papieru, koncesjonowanie) spaść do 33% w 1948 r., kolejno 23% w 1949 r. i zaledwie 8% książek w roku 1950⁶¹. Publikacje Wydawnictwa Bajek pochodzą z lat 1945–1947 zatem z okresu względnej swobody na rynku wydawniczym. W 1947 r. władze podjęły działania zmierzające do opanowania rynku książki i podporządkowania sektora prywatnego oraz stosunkowo niezależnej spółdzielczości centralnemu ośrodkowi dyspozycyjnemu. Sejm 2 czerwca 1947 r. uchwalił akty prawne, na podstawie których wprowadzono obowiązek uzyskiwania specjalnych zezwoleń na prowadzenie działalności handlowej i zawodowe wykonywanie czynności kupieckich. Zaznaczyć przy tym należy, iż niezależną od państwa działalność wydawniczą uznano za handel, a zezwoleń na prowadzenie przedsiębiorstw wydawniczych udzielał Minister Przemysłu i Handlu. Koncesjonowanie w wyraźny sposób ograniczyło aktywność niezależnych wydawców. Wielu z nich nie występowało nawet o pozwolenie na dalszą działalność nie dysponując wysoką kwotą jaką należało wnieść w formie opłaty lub zalegając z opłatami skarbowymi (podatki, daniny, składki członkowskie). Jednocześnie niejasno sformułowane przepisy pozwalały zawsze znaleźć odpowiednie powody do odmówienia koncesji lub zamknięcia wydawnictwa⁶². Przypuszczać należy, iż właśnie takiej koncesji Wydawnictwo Bajek i Baśni z Krakowa nie otrzymało kończąc swoją aktywność wydawniczą w 1947 r.

Zarówno serii „Skarb Bajek i Baśni”, jak i cyklu „Kukuryku” nie można zaliczyć do typowych wydawnictw dziecięcych o starannym opracowaniu graficznym. W powojennych warunkach edytorskich i w dobie trudności z dostępem do literatury dziecięcej produkcja Wydawnictwa Bajek zasługuje jednak na odnotowanie. Seria „Kukuryku” wzbudziła zainteresowanie czytelnika na tyle, by trafić do bibliotek szkolnych i zapewne przyczynić się do wyrobienia wśród dzieci pierwszych nawyków czytelniczych.

WYKAZ BIBLIOGRAFICZNY

Wykaz obejmuje pozycje opublikowane w ramach serii „Kukuryku” wydanej nakładem Wydawnictwa Bajek i Baśni w latach 1945–1947. Pozycje ustalono w oparciu o „Przewodnik Bibliograficzny” z lat 1945–1950 oraz o katalog kartkowy Biblioteki Narodowej. Uporządkowano je alfabetycznie według nazwisk autorów lub w przypadku jednej pracy anonimowej – tytułu. Opis poszczególnych pozycji został sporządzony z autopsji (5 pozycji oznaczonych gwiazdką nie zostało odnalezionych) w oparciu o normę PN-82/N-01152.01 *Opis bibliograficzny. Książki* wraz z późniejszą zmianą A1 – PN-N-01152-1/A1: 1997. Ze względu na powtarzalność

⁶¹ W. Stankiewicz, S. Siekierski, *Kształtowanie się polityki wydawniczej w minionym trzydziestoleciu*, „Roczniki Biblioteki Narodowej” 1974, s. 83; A. Bromberg, *dz. cyt.*, s. 22–23, 29. Na temat wydawców prywatnych zob. także: B. Bieńkowska, H. Chamera, *Tysiąc lat książki i bibliotek w Polsce*, Wrocław 1992, s. 96–97.

⁶² S. A. Kondek, *dz. cyt.*, s. 173–175. Zob. także J. Zmroczek, *Ruch wydawniczy w Polsce po r. 1945*, „Zapiski Historyczne” 1992, z. 100, s. 210–212.

pominięto takie elementy opisu, jak wydawca wraz z adresem wydawniczym tj. *Wydawnictwo Bajek i Baśni, ul. Św. Sebastiana L. 20* oraz miejsce wydania czyli *Kraków*. Datę wydania, którą uznano za wątpliwą oznaczono znakiem zapytania. Nazwę miejsca druku oraz drukarni zachowano w postaci występującej w poszczególnych egzemplarzach. W przypadku wariantów i różnych wydań tego samego tytułu strefę tytułu i oznaczenia odpowiedzialności pominięto wprowadzając skrót toż.

Opis bibliograficzny uzupełniono o postać fizyczną poszczególnych pozycji, uwzględniając kolor okładki i druku oraz elementy graficzne. Poniżej opisu zamieszczono źródło informacji tj. „Przewodnik Bibliograficzny” [cyt.: PB] wraz z numerem rocznika i pozycji w obrębie roku. Dodatkowo dla egzemplarza odnalezionego w Bibliotece Narodowej [cyt.: BN] podano jego sygnaturę. Pismem pogrubionym zaznaczono elementy różniące kolejnych wariantów (wariant A, wariant B) i innych wydań. Czy tu nie powinno być kolejne warianty i inne wydania? lub w kolejnych wariantach i innych wydaniach?

ANDERSEN HANS CHRISTIAN

1. *Bajka o siedmiu łabędziach : baśń* / [Hans Christian] Andersen ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państw.). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 32). – Brak oprawy oryg., na [3 s.] – **6 kwiatków**
PB 1947 – 3231; **wariant A:** BN I. 215.632
2. Toż, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państw.). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 32). – Brak oprawy oryg., na [3 s.] – **wzorek z lilii**
PB 1947 – 3231; **wariant B:** BN I. 407.103
3. *Żołnierz cynowy : bajka* / [Hans Christian] Andersen ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 6). – Okładka papierowa zielona, druk fioletowy, na [3 s.] element graficzny „liście”, na dolnej okładce wykaz serii – **druk fioletowy**
PB 1947 – 3232; **wariant A:** BN I. 577.857
4. Toż, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 6). – Okładka papierowa zielona, druk czerwony, na [3 s.] element graficzny roślinny, na dolnej okładce wykaz serii – **druk czerwony**
PB 1947 – 3232; **wariant B:** BN I. 422.637

BILIŻANKA MARIA

5. *Bajka o mądrym Krzywonózku : bajka ludowa* / opracowała Maria Biliżanka, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 24). – Okładka papierowa różowa, druk zielony, na [3 s.] element graficzny „liście”, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
PB 1947 – 3233; BN I. 577.738

BURSKA HANKA

6. *Ali Baba i 40 zbójców : bajka z tysiąca i jednej nocy* / opracowała Hanka Burska, [1947?]. – (**Drukarnia Przemysłowa w Krakowie**). – 16 s. ; 14 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 21). – Okładka papierowa biała, druk niebieski, uszkodzona karta tytułowa, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk niebieski
PB – brak; BN I 422.636
7. * Toż, [1947]. – (**Druk. w Bochni pod zarz. Państw.**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 21)
PB 1947 – 3234; BN – brak
8. *Biedulka : bajka ludowa* / opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Druk. w Bochni pod zarz. państw.). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 30). – Okładka papierowa różowa, druk niebieski, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk niebieski
PB 1947 – 3235; BN I 577.849

9. *Chińska Księżniczka : wesola bajka* / opowiedziała Hanka Burska, [1947?]. – (**Drukarnia Przemysłowa w Krakowie**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 28). – Okładka papierowa biała, druk brązowy, na karcie tyt. rys. dziewczynki, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk brązowy
PB – brak; BN I 153.893
10. * Toż, [1947]. – (**Druk. w Bochni pod zarz. państw.**). – s. 16 ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 28).
PB 1947 – 3236; BN – brak
11. *Fotel dziadunia : historia prawdziwa* / opowiedziała Hanka Burska, [ok. 1946?]. – (**Drukarnia Przemysłowa w Krakowie**). – 16 s. ; 14 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 17). – Okładka papierowa biała, druk brązowy, na karcie tyt. rys. dziewczynki, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk brązowy
PB – brak; BN I 406.759
12. * Toż, [1947]. – (**Druk. w Bochni pod zarz. państw.**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 17).
PB 1947 – 3237; BN – brak
13. *Laseczka Moruska : bajka ludowa* / opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państw.). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 16). – Okładka papierowa zielona, druk fioletowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk fioletowy
PB 1947 – 3238; BN I 928.126
14. *Maciuś Orzeszek : bajka ludowa* / opowiedziała Hanka Burska, [1947?]. – (**Drukarnia Przemysłowa w Krakowie**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 12). – Oprawa brak oryginalnej, na karcie tyt. rys. domku, na [3 s.] element graficzny
PB – brak; BN I 153.894
15. * Toż, [1947]. – (**Drukarnia w Bochni pod zarz. państw.**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 12)
PB 1947 – 3239; BN – brak
16. *Mała czarodziejka : bajka ludowa* / opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Druk. w Bochni pod zarz. państw.). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 31). – Okładka papierowa zielona, druk niebieski, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk niebieski
PB 1947 – 3240; BN I 406.755
17. *Mały włóczęga : zdarzenie prawdziwe* / opowiedziała Hanka Burska, [1947?]. – (**Drukarnia Przemysłowa w Krakowie**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 2). – Okładka papierowa biała, druk zielony, na karcie tyt. rys. dziewczynki, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
PB – brak; BN I 422.635
18. * Toż, [1947]. – (**Drukarnia w Bochni pod zarz. państw.**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 2).
PB 1947 – 3241; BN – brak
19. *Niespodzianka Gdakulki : bajka o kurce, kotku, piesku i dziewczynce* / opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Druk. w Bochni pod zarz. państw.). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 13). – Okładka papierowa biała, druk fioletowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk fioletowy
Zawiera dodatkowo: *Zielona Kuma* (s. 13–16)
PB 1947 – 3242; BN I 577.868
20. *O Maćku co dostał trzy dary : gadka ludowa* / opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Druk. w Bochni pod zarz. państw.). – 16 s. ; 14 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 23). – Okładka papierowa zielona, druk zielony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
Zawiera: *Jak to Maciek zmarnił bogaty dar* s. 3–10; *Zaczarowany kapelusik* s. 11–16
PB 1947 – 3243; BN I 406.758
21. *Szklane trzewiczki : bajka ludowa* / opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym) cm 14,5 x 10, 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesole Bajki i Powiastki ; nr 11). – Okładka

papierowa zielona, druk granatowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk granatowy
PB 1947 – 3244; BN I 422. 664

22. *Złote Serduszko : baśń ludowa* / opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 29). – Okładka papierowa biała, druk zielony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
PB 1947 – 3245; BN I 577. 848

DEFOE DANIEL

23. *Robinson Kruzoe* / według powieści Daniela Defoe ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 3). – Okładka papierowa biała, druk brązowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk brązowy
PB 1947 – 3246; BN I 422. 625

GRIMM JACOB, GRIMM WILHELM

24. *Czerwony Kapturek : bajka* / Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 9). – Okładka papierowa biała, druk fioletowy, na [3 s.] element graficzny „kwiatki”, na dolnej okładce wykaz serii – druk fioletowy
PB 1947 – 3247; BN I 577.860
25. *Jak Jacek znalazł szczęście : bajka ludowa* / według Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (**Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 20). – Okładka papierowa różowa, druk zielony, na [3 s.] element graficzny „stylizowane kwadraty”, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
PB 1947 – 3248; BN I 577.839
26. *Toż*, [1947?]. – (**Drukarnia Przemysłowa w Krakowie**). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 20). – Okładka papierowa biała, druk granatowy, na karcie tyt. rys. dziewczynki, na [3 s.] element graficzny „koła z wzorkiem”, na dolnej okładce wykaz serii – druk granatowy
PB – brak; BN I 153.889
27. *Jaś i Małgosia : bajka ludowa* / według Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 15). – Okładka papierowa biała, druk fioletowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk fioletowy
PB 1947 – 3249; BN I 577.866
28. *Kopciuszek : bajka ludowa* / według Grimma ; opracował Andrzej Grycz, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 27). – Okładka papierowa biała, druk zielony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
PB 1947 – 3250; BN I 577.846
29. *Kot w butach : bajka ludowa* / według Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 8). – Okładka papierowa zielona, druk czerwony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk czerwony
PB 1947 – 3251; BN I 422.626
30. *Miś i Perelka : bajka ludowa* / według Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 14). – Okładka papierowa zielona, druk fioletowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk fioletowy
PB 1947 – 3252; BN I 407.104
31. *O siedmiu krukach : bajka ludowa* / według Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 10). – Okładka papierowa zielona, druk brązowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk brązowy
PB 1947 – 3253; BN I 153.898
32. *Paluszek : bajka* / Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 16 cm. – (Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 4). – Okładka papierowa zielona, druk czerwony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk czerwony

PB 1947 – 3254; BN I 314.281

33. *Śnieżyczka : bajka ludowa* / według Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 19]. – Okładka papierowa zielona, druk zielony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
PB 1947 – 3255; BN I 407.100
34. *Śpiąca królewna : bajka ludowa* / według Grimma ; opracowała Hanka Burska, [1947]. – (**Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym**). – 16 s. ; 15 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 7]. – Brak oryginalnej oprawy, na [3 s.] element graficzny
PB 1947 – 3256; BN I 423.905
35. Toż, [1945?]. – (**Drukarnia Przemysłowa w Krakowie**). – 16 s. ; 15 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 7]. – Brak oryginalnej oprawy, na karcie tyt. rys., na [3 s.] element graficzny
PB – brak; BN I 153.358

GRYCZ ANDRZEJ

36. *Bajka o leniuszku : przygoda pewnej dziewczynki* / opowiedział Andrzej Grycz, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 18]. – Okładka papierowa zielona, druk brązowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk brązowy
PB 1947 – 3257; BN I 391.450
37. *Królewna Kwaczusia : bajka fantastyczna* / opracował Andrzej Grycz, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 16 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 1]. – Okładka papierowa biała, druk czerwony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk czerwony
PB 1947 – 3258; BN I 291.449

LATAJĄCY

38. *Latający kufer : bajka arabska*, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 14 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 5]. – Okładka papierowa biała, druk brązowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk brązowy
PB 1947 – 3259; BN I 440.719

SZALECKI ST.

39. *Cudowna lampa Aladyna : bajka z tysiąca i jednej nocy* / opracował St. Szalecki, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 26]. – Okładka papierowa zielona, druk granatowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk granatowy
PB 1947 – 3113; BN I 577.845
40. *Księżę Achmed i wróżka Pari-Banu : bajka z tysiąca i jednej nocy* / opracował St. Szalecki, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 25]. – Okładka papierowa niebieska, druk granatowy, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk granatowy
PB 1947 – 3114; BN I 1.009.302
41. *Młodzieniec zaklęty w psa : bajka z tysiąca i jednej nocy* / opracował St. Szalecki, [1947]. – (Drukarnia w Bochni pod zarz. państwowym). – 16 s. ; 15 cm. – [Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki ; nr 22]. – Okładka papierowa różowa, druk zielony, na [3 s.] element graficzny, na dolnej okładce wykaz serii – druk zielony
PB 1947 – 3115; BN I 577.841

LITERATURA:

Aleksiewicz A., *Drukarstwo w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji Zachodniej w latach 1815–1860*, Warszawa – Wrocław 1976,

Bibliografia literatury dla dzieci 1945–1960. Literatura polska, red. A. Łasiewicka, Warszawa 1963,

- Bieńkowska B., Chamerska H., *Tysiąc lat książki i bibliotek w Polsce*, Wrocław 1992,
- Biliński L., *Zarys rozwoju ruchu wydawniczego w Polsce Ludowej*, Warszawa 1977,
- Bolesta-Kukułka K., *Gra o władzę a gospodarka. Polska 1944–1991*, Warszawa 1992,
- Bromberg A., *Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce w Ludowej w latach 1944–1964*, Warszawa 1966,
- Cygańska J., seria, w: *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, pod red. K. Głombiowskiego, B. Świdarskiego, H. Więckowskiej, Wrocław 1976, s. 270,
- Dippel S., *O księgarzach, którzy przeminęli*, Wrocław 1976,
- Dunin J., *Książeczki dla grzecznych i niegrzecznych dzieci. Z dziejów polskich publikacji dla najmłodszych*, Wrocław, Warszawa, Kraków 1991,
- Góra B., Woźniakowski K., *Bibliografia jawnych druków polskojęzycznych Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945*, Kraków 2008,
- Jędrych A., *Polskie serie wydawnicze i paraliterackie 1901–1939. Cz. 1. Wykaz serii*, Łódź 1991,
- Kondek S. A., *Władza i wydawcy. Polityczne uwarunkowania produkcji książek w Polsce w latach 1944–1949*, Warszawa 1993,
- Łasiewicka A., F. Neubert, *Bibliografia literatury dla dzieci 1945–1960. Przekłady adaptacje*, Warszawa 1971,
- Morawska A., *Serie wydawnicze w Polsce Ludowej*, Warszawa 1971,
- Pazyra S., *Z dziejów książki polskiej w czasie drugiej wojny światowej*, Warszawa 1970,
- Pieczętkowski F., *Banek Zygmunt*, w: *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement*, red. I. Treichel, Warszawa – Łódź 1986, s. 15–16,
- [Pięćset] *500 lat drukarstwa w Krakowie. Katalog wystawy*, Kraków 1974,
- Przewodnik Bibliograficzny. Urzędowy wykaz druków wydanych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1944–1947*, Warszawa 1955,
- Rogoż M., *Kraków i Lwów jako ośrodki wydawnicze literatury dla dzieci i młodzieży w dwudziestoleciu międzywojennym*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. 9, cz. 1, red. H. Kosętka, B. Góra, E. Wójcik, Kraków 2009, s. 134–147,
- Schmager G., *Teodorczuk Władysław*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa – Łódź 1972, s. 900–902;
- Seria*, w: *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław, Warszawa, Kraków 1971, sz. 2147–2148.
- Serie wydawnicze. Informacja o publikacjach seryjnych w polskim ruchu wydawniczym*, Warszawa 1962
- Sowiński J., *Polskie drukarstwo. Historia drukowania typograficznego i sztuki typograficznej w Polsce w latach 1473–1939*, Wrocław 1996,

- Stankiewicz W., Siekierski S., *Kształtowanie się polityki wydawniczej w minionym trzydziestoleciu*, „Roczniki Biblioteki Narodowej” 1974, s. 77–105,
- Ustawa o majątkach opuszczonych i porzuconych z dn. 6 maja 1945 r.* Dziennik Ustaw RP 1946 nr 17, poz. 97,
- Woźniakowski K., *Jawny polskojęzyczny ruch wydawniczy Generalnego Gubernatorstwa w latach 1939–1945: nowa próba syntetycznego spojrzenia*, w: B. Góra, K. Woźniakowski, *Bibliografia jawnych druków polskojęzycznych Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945*, Kraków 2008, s. 5–56,
- Woźniakowski K., *W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego Gubernatorstwa (1939–1945)*, Kraków 1997,
- Zaremba J., *Było i tak. Wspomnienia*, Wrocław 1976,
- Zmroczek J., *Ruch wydawniczy w Polsce po r. 1945*, „Zapiski Historyczne” 1992, z. 100, s. 209–231.

**“Kukuryku” series in the postwar edition
of the Fable and the Fairy Tales Publishing House (Wydawnictwo Bajek i Baśni)**

SUMMARY: When in 1947 the communist regime have taken the action to control the book market and to subordinate the private sector to the central communistic headquarters, so after that many publishing houses clearly limited or suspended their activities. Such a fate shared Fable and the Fairy Tales Publishing House (Wydawnictwo Bajek i Baśni) from Krakow, which had been published “Kukuryku” series of books for children. Even though in some editorial respect their items did not belong to the model one, they played the educational function and promote reading as well. They became the perfect archive material that documenting the effort of running a private publishing house in post-war era and the restrictions caused by the policy makers.

KEYWORDS: children's publishing, books for children, Krakow, Fable and the Fairy Tales Publishing House, Wydawnictwo Bajek i Baśni, “Skarb Bajek i Baśni”, “Kukuryku. Wesołe Bajki i Powiastki”, “Senzacja”, “Biblios”